

فصل دوم

آشنایی با برنامهٔ درسی تفکر و پژوهش

۱-۲- مقدمه

مؤلفه‌های برنامه درسی تفکر و پژوهش پایه ششم ابتدایی از ویژگی‌های خاصی برخوردار است؛ در این فصل با این ویژگی‌ها آشنا می‌شوید. برای درک بهتر ویژگی‌ها ابتدا مفاهیم کلیدی این درس مانند تفکر، شناخت و تعقل مطرح می‌شود. برای تفکر تعاریف زیادی در کتاب‌های روان‌شناسی و فلسفه از دیدگاه صاحب‌نظران مختلف ارائه شده است. برخی از این تعاریف بر فرایند تفکر، برخی دیگر بر محصول آن و برخی بر ویژگی‌های فرد متفکر تأکید دارند. برای اطلاع از آن تعاریف می‌توانید به کتاب‌های روان‌شناسی و فلسفه مراجعه کنید. در برنامه تفکر و پژوهش از تعریفی استفاده شده که فرایند و محصول را توأمان مورد توجه قرار داده است.

تفکر، شناخت از طریق عمل ذهن بر روی اطلاعات دریافت شده و اندوخته‌های قبلی برای تبدیل مجهول به معلوم و دستیابی به نتیجه معتبر است (نگاشت پنجم برنامه درسی ملی، ۱۳۹۰، ص ۶۸).

تمامی فعالیت‌ها و فرایندهایی که موجب آگاهی فرد از جهان هستی می‌شوند شناخت نامیده می‌شود (سیف، ۱۳۸۸، ص ۳۴۶). شناخت نیازمند ابزاری است؛ در برنامه درسی ملی «ابزار شناخت و معرفت حواس، خیال، فکر، عقل، شهود و مکاشفه (قلب) معرفی شده است که در این میان تفکر و تعقل نقش اساسی در شناخت حقیقت هستی و سعادت جاوید دارد.» (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱، ص ۵۷)

اما تعقل به معنای قدرت تجزیه و تحلیل و ربط دادن قضایا و سنجش و ارزیابی یافته‌ها بر اساس نظام معیار (اسلام) است که از طرق معتبر به دست آمده است. (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱، ص ۴۰) به این معنا که در فرایند تفکر، عقل از معیارهایی برای سنجش درست و نادرست، سره و ناسره، کامل و ناقص، زشت و زیبا و ... استفاده می‌کند.

در برنامه درسی تفکر و پژوهش سعی بر این است فرصت‌هایی فراهم شود تا دانش‌آموزان از این رهگذر ظرفیت‌های فکری خود به عنوان انسان را بشناسند، معیارهای خود را بررسی و انتخاب کنند و در زندگی به کار برند.

۲-۲- اصول، مفروضات و رویکردهای برنامه‌درسی

برنامه‌درسی تفکر و پژوهش، بیش از آنکه یک برنامه‌آموزش مهارت‌های تفکر باشد، تلنگری است به کنجکاوای طبیعی کودکان و نوجوانان، تا آنها را در جست‌وجویشان به دنبال معنا یاری دهد. این برنامه در پی آن است که جرأت و دقت اندیشیدن را در کودکان و نوجوانان تقویت و به رشد منش تفکر که در تمام طول زندگی به کار می‌آید، کمک کند. تولید هر برنامه‌درسی مبتنی بر اصول و مفروضاتی است که طراح و تصمیم‌گیری درباره‌ی مؤلفه‌هایی چون اهداف، محتوا، روش‌های یاددهی-یادگیری و ارزشیابی، مواد آموزشی و غیره مطابق با آن انجام می‌گیرد. اصول و مفروضاتی که این برنامه بر آن بنیاد نهاده شده است به شرح زیر است.

● زمینه تفکر به صورت عام در همه افراد انسان وجود دارد و یک جنبه از فطرت انسان است؛ یعنی همه کودکان و نوجوانان از این قوه برخوردارند و آموزش و پرورش عهده‌دار شکوفایی، جهت‌دهی، و سرعت و سهولت بخشیدن به آن است.

● با وجود اینکه در عنوان تفکر و پژوهش، از دو واژه «تفکر» و «پژوهش» استفاده شده است، اما این برنامه به لحاظ چیستی، دو موضوع با دو مفهوم و کارکرد متفاوت نیست. بلکه پژوهش عملی در خدمت تفکر است.

● تفکر تعریف شده در مبانی دینی فراتر از طبقه‌بندی‌های موجود است. این برنامه در پی آن است که دانش‌آموزان را در مسیر تفکری قرار بدهد که با تعریف تفکر در مبانی دینی همخوانی دارد.

● پژوهش، فقط به معنای پژوهش در حوزه پدیده‌های مادی و با روش تجربی نیست، بلکه پدیده‌های انسانی و اجتماعی و موضوعات اعتقادی را نیز در برمی‌گیرد و به‌طور کلی جست‌وجوی پاسخ سؤالات، در چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق، و خلقت است. در آموزش روش پژوهش، باید به دانش‌آموزان کمک کرد از محسوسات بالاتر رفته و به ماورای تجربه نیز بیندیشند و از همه ابزارها و منابع شناخت که در اختیار دارند استفاده کنند.

● این برنامه به دنبال آموزش فلسفه و نظریه‌های فلسفی نیست. بلکه با راهبرد فلسفیدن که به معنای فکر کردن درباره ماهیت و چیستی، چگونگی و چرایی امور و پدیده‌ها است، فرصتی فراهم می‌کند تا دانش‌آموزان بتوانند براساس فطرت کمال طلب و حقیقت‌جوی خویش درباره امور و پدیده‌ها فکر کنند و انگیزش، توانایی و منش تفکر و تعقل را کسب نمایند.

● رویکرد فلسفیدن در برنامه تفکر و پژوهش در جهت دستیابی به پاسخی است که اگر چه تنها پاسخ صحیح یا کاملاً صحیح نیست، اما پاسخی قابل دفاع و براساس استدلال‌های قوی و پذیرفته‌تر

از سایر پاسخ‌هاست. در هر جلسه دانش‌آموزان افکار خود را دربارهٔ ماهیت و چیستی، چگونگی و چرایی موضوع مربوطه مطرح و دربارهٔ آن استدلال می‌کنند. در پایان جلسه آموزگار به جمع‌بندی مباحث کمک می‌کند اما نتیجهٔ یکسانی به دانش‌آموزان القاء نمی‌شود مگر خودشان به آن نتیجه رسیده باشند. پرورش تفکر با القاء اندیشه و نتیجه هماهنگی ندارد.

۲-۳- هدف‌های برنامهٔ درسی

برنامهٔ تفکر و پژوهش از یک سو براساس اهداف تحقق یافتهٔ انواع و مهارت‌های تفکر در برنامه‌های درسی پنج پایهٔ قبلی بنا شده است و از سوی دیگر به دنبال پر کردن شکاف‌های موجود و پیوند بین این خرده مهارت‌ها و رسیدن به سطح بالاتری از صلاحیت تفکر و پژوهش است.

هدف‌های کلی

- کسب مهارت‌های پایه تفکر
- کسب فضایل، صفات و ویژگی‌های منش تفکر
- کسب بصیرت و بینش عمیق‌تر نسبت به امور و پدیده‌ها

این هدف‌ها، هدف‌های کلی برنامه‌اند که تحقق آنها در طول تحصیلات رسمی (دورهٔ ۱۲ ساله) دنبال خواهند شد.

هدف اول: کسب مهارت‌های پایهٔ تفکر؛ مهارت‌هایی که در پرورش تفکر و تعقل مورد تأکیدند، عبارت‌اند از:

- تخیل
- حل مسئله
- تفکر انتقادی
- ابداع و خلق
- تفکر سیستمی
- کاوشگری

○ پریش‌گری

○ هدایت مشاهدات

○ تحلیل

○ قضاوت براساس شواهد

○ تصمیم‌گیری

● قضاوت براساس نظام معیار

● تأمل در خود

● خود ارزشیابی بر اساس نظام معیار

در جدول توصیف درس‌ها در فصل چهارم کتاب راهنمای معلم چگونگی پیگیری مهارت‌ها و ارتباط هر درس با آنها مشخص شده است. شایان ذکر است که تفکر و پژوهش در پایه ششم ابتدایی بر پرورش توانایی انتخاب و تصمیم‌گیری، کاوشگری، قضاوت و ارزشیابی، و پرورش فضایل^۱ و منش انسان متفکر تمرکز دارد. این تأکید به معنای حذف سایر موارد نیست؛ بلکه در سازماندهی درس‌ها نمود آنها آشکارتر است.

هدف دوم: کسب فضایل، صفات و ویژگی‌های منش انسان متفکر؛ منش، خلق و خوی پایدار و نهادینه شده در فرد است. بنابر این، دستیابی به فضایل و منش تفکر، دستیابی به صفات و ویژگی‌هایی است که در فرد پایدار و نهادینه شده‌اند. یعنی فرد:

● اهل تفکر باشد؛ یک موضوع و مسئله را همه جانبه و دقیق بررسی کند.

● شجاعت بیان آرا و نظرات خود را داشته باشد.

● اگر به اشتباه نظر خود بی‌ببرد، شجاعت تغییر نظر و اعتراف به تغییر نظر را داشته باشد.

● نقدپذیر باشد.

● از مغالطه پرهیز کند.

● در گفت‌وگوها رعایت نوبت کند.

● در ارتباط با دیگران، هیجانش را کنترل کند.

● به سخنان دیگران گوش فرا دهد.

● به عقاید دیگران احترام بگذارد و با استدلال نظرات مخالف را رد کند.

● دیگران را به بیان نظرات خود ترغیب کند.

۱- در دانستنی‌های درس «واژگان تصادفی» فصل چهارم این کتاب با آن بیشتر آشنا می‌شوید.

تحقق هدف‌های اول و دوم از طریق سازماندهی محتوا و پیگیری روش‌های توصیه شده دنبال می‌شود.

هدف سوم: کسب بصیرت و بینش عمیق‌تر نسبت به امور و پدیده‌ها؛ این هدف از طریق مضامین انتخاب شده دنبال می‌شود. منظور از مضامین، موضوعاتی است که بستر لازم برای طرح یک موضوع و بررسی آن از دیدگاه‌های گوناگون را در کلاس فراهم می‌کنند. تفکر درباره این مضامین فرصت‌هایی فراهم می‌کند تا دانش‌آموزان با بررسی امور و پدیده‌ها به بینش عمیق‌تری نسبت به هستی (ماهیت و چیستی، چرایی و چگونگی) دست یابند و به این‌گونه هدف سوم نیز پیگیری می‌شود. پس از معرفی اهداف، با مضامین آشنا خواهید شد.

۴-۲- انتظارات عملکردی

یکی از ویژگی‌های آموزش‌های یادگیرنده محور این است که اهداف، کلی نوشته می‌شوند. در این برنامه نیز این ویژگی رعایت شده است لذا سطح دستیابی به این اهداف در پایه ششم ابتدایی، تحت عنوان انتظارات عملکردی مشخص شده است. انتظارات عملکردی آن پروندادی است که قرار است دانش‌آموزان حین و پس از انجام فعالیت‌ها، آن را در عمل خود به نمایش بگذارند. این انتظارات عبارتند از:

- طرح پرسش‌های مناسب و تشخیص مسئله
- شناسایی و تشخیص منابع و شیوه‌های مناسب گردآوری اطلاعات
- برنامه‌ریزی برای دستیابی به پاسخ سؤالات خود
- کار بر روی اطلاعات و اندوخته‌ها برای تبدیل مجهول به معلوم
- بررسی پدیده‌ها و شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها
- استنباط و نتیجه‌گیری از یافته‌ها
- پیش‌بینی نتایج و پیامدها و بروز رفتار خردمندانه
- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- سنجش اطلاعات، ارزیابی و به چالش کشیدن ایده‌ها و اعمال خود و دیگران
- همفکری با دیگران در حل مسائل و مشکلات
- به کارگیری مهارت‌های اجتماعی و آداب گفت‌وگوهای جمعی
- تلاش برای ارتقای فضایل فکری خود

- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- ارزشمند دانستن مطالعه و پژوهش
- استفاده از معیارهای برخاسته از ارزش‌های دینی

۵-۲- اصول حاکم بر برنامه‌درسی

اصول برنامه‌درسی تفکر و پژوهش از دلالت‌های آشکار و ضمنی برنامه‌درسی ملی اتخاذ شده‌اند که می‌توان آنها را در سه دسته‌ی اصول حاکم بر انتخاب و سازماندهی محتوا، اصول حاکم بر روش‌های یاددهی - یادگیری، و اصول حاکم بر روش‌های ارزشیابی به شرح زیر تبیین کرد.

۱- ۵-۲- اصول حاکم بر انتخاب و سازماندهی محتوا

- در انتخاب و سازماندهی محتوا باید به تفاوت‌های ناشی از محیط زندگی (شهری، روستایی، عشایری، فرهنگی و جغرافیایی)، جنسیتی و فردی دانش‌آموزان توجه کرد.
- شایستگی‌های پایه که در قالب عناصر پنج‌گانه اهداف کلی طبقه‌بندی شده‌اند باید در سازماندهی محتوای برنامه‌درسی اولویت داشته باشند.
- محتوای برنامه باید توان، انگیزش و زمینه‌های لازم و مناسب را جهت خودیادگیری و خودسازی مادام‌العمر برای دانش‌آموزان فراهم کند.
- در طراحی فعالیت‌های یاددهی - یادگیری باید از تمرین‌ها و تکالیف تکمیلی، توسعه‌ای و خلاق برای تقویت و تثبیت آموخته‌ها استفاده شود.
- مضامین مورد استفاده در برنامه‌درسی تفکر و پژوهش باید برگرفته از چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق، خلقت و دربرگیرنده مفاهیم و مهارت‌های اساسی مبتنی بر شایستگی‌های مورد انتظار از دانش‌آموزان باشند.
- محتوا باید متناسب با نیازهای حال و آینده، علایق و توانایی‌های روان‌شناختی دانش‌آموزان و انتظارات جامعه باشد.

۲- ۵-۲- اصول حاکم بر روش‌های یاددهی - یادگیری

- روش‌های یاددهی - یادگیری زمینه‌ساز ابراز‌گرایش‌های فطری، شناخت موقعیت یادگیرنده و اصلاح مداوم آن است.
- برنامه‌درسی باید از روش‌های متنوع مانند: تعقل، کاوشگری، روش‌های مشارکتی، بحث و گفت‌وگو و ... بهره بگیرد.

● برنامه درسی باید فرصت‌های متنوعی برای دانش‌آموزان و دست‌اندرکاران امر تعلیم و تربیت جهت به‌کارگیری منابع متعدّد و متنوع یادگیری (مواد و رسانه‌های آموزشی، فضا و اشخاص) فراهم سازد.

● روش‌ها باید به گونه‌ای باشند که به ترکیب تفکر و تعقل در عرصه نظر و عمل منجر شوند.
● روش‌ها باید به ایجاد حلقه‌های کندوکاو و اجتماع پژوهشی کلاس درس (گروه کوچک و گروه کلاسی) که دارای کنش و واکنش شناختی و عاطفی باشند منجر شوند.

۳-۵-۲- اصول حاکم بر روش‌های ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

● راهبردهای ارزشیابی باید زمینه را برای خود راهبری در یادگیری، درک اهداف برنامه، یادگیری همیارانه و توانایی خود ارزیابی فراهم سازد.

● ارزشیابی پیشرفت تحصیلی باید با توجه به عناصر تفکر، ایمان، علم، عمل و اخلاق صورت گیرد و نتایج آن به صورت کیفی ارائه شود.

● ارزشیابی پیشرفت تحصیلی باید با ارائه بازخوردهای لازم به یادگیرنده کمک کند تا ضمن شناسایی نقاط ضعف و قوت، برای کیفیت بخشی به زندگی، اصلاح موقعیت و اعتلای خود در زمینه عناصری چون تفکر، ایمان، اخلاق، علم و عمل اقدام کند.

● ارزشیابی پیشرفت تحصیلی این برنامه باید به گونه‌ای باشد که احساس آرامش و امنیت خاطر دانش‌آموزان را جهت مشارکت در فعالیت‌ها تضمین کند.

● ابزار گردآوری اطلاعات جهت ارزشیابی فردی و گروهی، تکوینی و پایانی، شناختی و فراشناختی، باید به گونه‌ای پیش‌بینی شود که اطلاعات گردآوری شده در هر جلسه و دوره ارزشیابی، امکان ارزشیابی پایانی را فراهم سازد.

۳-۵-۲- راهکارهای تحقق اصول

زمینه تحقق این اصول از طریق راهکارهای زیر در برنامه فراهم شده است.

● مضامین مرتبط با موقعیت‌های زندگی واقعی کودکان و نوجوانان و پرسش‌های اساسی آنها درباره پدیده‌ها، وقایع و روابط و تحلیل و تفسیر آنها براساس نظام معیار انتخاب شده است.

● سازماندهی محتوا در همه درس‌های برنامه درسی تفکر و پژوهش براساس شیوه حل مسئله و کاوشگری است.

● در هر درس در تبیین پدیده‌ها سه دسته سؤال مطرح شده که دانش‌آموز را از توصیف امور عینی به سمت تحلیل روابط و فلسفیدن سوق می‌دهد.

سؤالات اولیه توصیف موقعیت است. در این نوع سؤالات از دانش آموز خواسته می‌شود آنچه را در داستان شنیده یا در فیلم، تصویر، نمایش، یک پدیده و غیره مشاهده کرده است بیان کند.

سؤالات دسته دوم سؤالاتی است که در آن ابهامات، موقعیت‌های متضاد، روابط علت و معلولی، تغییرات، وابستگی پدیده‌ها و ... مورد سؤال قرار می‌گیرد. این دسته از سؤالات به دنبال پرورش قوه استدلال دانش‌آموزان است؛ لذا از ماهیت و چیستی و چرایی سؤال می‌کنند.

سؤالات دسته سوم یا سؤالات پایانی، یافته‌های دانش‌آموز را به موقعیت زندگی او پیوند می‌دهند. در این دسته سؤالات دانش‌آموزان با به اشتراک گذاری آموخته‌ها و تجربیات قبلی خود با دیگران به تثبیت، اصلاح، تعمیم آن به تولید و توزیع مفهوم کمک می‌کنند. یکی از ویژگی‌های برنامه درسی تفکر و پژوهش تأکید بر مفهوم‌سازی به جای مفهوم‌آموزی است.

● روش‌های آموزش یادگیرنده‌محور مانند آموزش به کمک بحث گروهی؛ آموزش برای یادگیری اکتشافی؛ آموزش به کمک یادگیری مشارکتی که زمینه تعامل مؤثر دانش‌آموزان را با معلم و همسالان فراهم می‌کند، ماهیتاً با برنامه درسی تفکر و پژوهش تناسب دارند. منظور از آموزش یادگیرنده‌محور آموزشی است که در آن یادگیرندگان، به کمک معلم، مسئولیت درک و فهم مطالب را برعهده می‌گیرند. نام دیگر آموزش یادگیرنده‌محور آموزش غیرمستقیم است. لذا در این برنامه تأکید بر استفاده از این نوع روش‌ها است.

● به منظور تنوع بخشی به فرصت‌های یادگیری، در درس‌ها از رسانه‌های مختلف چون کتاب داستان، روزنامه و مجله، رادیو و تلویزیون، فیلم، وقایع پیرامونی و تجربیات دانش‌آموزان جهت شروع گفت‌وگو استفاده شده است.

● ارزشیابی به صورت مستمر توسط دانش‌آموز و معلم انجام می‌شود و بر انتظارات عملکردی برنامه تمرکز دارد. در درس تفکر و پژوهش از آزمون به معنای رایج آن برای سنجش پیشرفت و ارتقا به پایه بالاتر استفاده نمی‌شود.

۶-۲. مضامین برنامه تفکر و پژوهش پایه ششم

برای دستیابی به اهداف برنامه درسی تفکر و پژوهش مضامین یا تم‌هایی مورد استفاده قرار می‌گیرند. منظور از مضامین، موضوعاتی است که بستر لازم برای طرح یک موضوع و بررسی آن از دیدگاه‌های گوناگون را در کلاس فراهم می‌کنند. فهرستی از این مضامین در زیر آورده شده است.

- آرزوها، رویاها، امکانات و احتمالات
- به‌گونه‌ای دیگر دیدن وقایع و حوادث (بررسی همه‌جانبه وقایع و حوادث در شرایط و مناظر متفاوت)

- تضاد
- تعلق، جفت‌سازی (دسته‌بندی اشیا، واژه‌ها، معیارها و ...)
- تنوع، تفاوت
- روابط
- پدیده‌ها
- وقایع و داستان‌های تاریخی
- حوادث طبیعی، جغرافیایی
- زبان
- زیبایی، کمال
- طمع و بلندپروازی، کمال‌جویی
- علت و معلول، پیامدها
- کشف معانی
- ملاک، معیار، ارزش
- منطق، در جست و جوی معنا
- هویت

در کتاب راهنمای معلم مضامین براساس ترتیب حروف الفبا تنظیم شده‌اند و این ترتیب به معنای اولویت در اهمیت یا اجرا نیست. برخی از آنها در طراحی درس‌های تفکر و پژوهش پایه ششم مدنظر قرار گرفته‌اند. معلمان محترم نیز می‌توانند در طراحی درس‌های معلم‌ساخته یا غیرتجویزی (اختیاری) از هر یک از مضامین بهره بگیرند.

۷-۲- نقش‌ها (معلم، دانش‌آموز، خانواده، مدیر)

برای تحقق اهداف برنامه و توجه به اصول مذکور نقش‌های مخاطبان برنامه به شرح زیر است.

- نقش دانش‌آموزان ایده‌یابی و ایده‌پردازی، مشارکت کردن، فعال بودن، حقیقت‌جویی، هویت‌یابی، شناخت و درونی‌سازی ارزش‌ها، خودیادگیری، فراشناخت نسبت به چگونگی یادگیری خود است؛ این نقش‌ها در طراحی فعالیت‌ها، تعیین مواد و وسایل، اجرا، و ارزشیابی مورد تأکید است، و سایر موارد با محوریت نقش دانش‌آموزان طراحی شده‌اند.

- نقش معلمان، اجرا، انتخاب‌گری، و طراحی فعالیت است. لذا معلمان می‌باید علاوه بر شرکت در دوره‌های آموزشی و مطالعه دقیق کتاب راهنمای معلم و منابع دیگر تلاش نمایند هر سه سطح صلاحیت را در خود ارتقا دهند. مهم‌ترین صلاحیت‌های اجرا، انتخاب‌گری، و طراحی در فصل بعد تشریح شده‌اند.

- نقش اولیا حمایت از ایده‌های اساسی برنامه و تسهیل‌گری است؛ این نقش به حدی است که موجب دخالت در روند و جهت پرورش تفکر دانش‌آموز نشود. لذا توجه اولیا به طرق ممکن از جمله جلسات حضوری، ارسال بروشور، آموزش از طریق رسانه‌های جمعی ضرورت پیدا می‌کند.

- نقش مدیران پشتیبانی از ایده‌های اساسی برنامه و تسهیل‌گری جهت اجرای مناسب‌تر برنامه در مدرسه است؛ لذا شرکت در جلسات آموزش‌های حضوری و گردهمایی‌های عمومی مدیران، بازدید از کلاس‌های پرورش تفکر در مدرسه ضرورت پیدا می‌کند.

۸-۲- منابع (محیط، مواد و رسانه‌های آموزشی)

بسته آموزشی برنامه درسی تفکر و پژوهش از اجزای به هم پیوسته‌ای تشکیل شده است که برای اجرای برنامه ضروری است. مهم‌ترین این اجزا کتاب راهنمای معلم، کتاب دانش‌آموز، فیلم‌های کوتاه، داستان‌های آموزشی و فیلم راهنمای تدریس است. طراحی این اجزا به گونه‌ای است که وجود کتاب دانش‌آموز، فیلم کوتاه و داستان بدون وجود کتاب راهنمای معلم معنا ندارد. در فصل چهارم کتاب راهنمای معلم فعالیت‌های یادگیری هر جلسه تشریح شده است؛ به منظور برانگیزاندن پرسش‌های اولیه مشارکت‌کنندگان و ایجاد حیرت فلسفی یا سؤال پژوهشی، از یک محرک مانند یک ویدیو کلیپ، یک تصویر، یک شعر، قطعه‌ای از متن، یا هر چیز دیگری که کنجکاو و ایده‌های اولیه را تحریک کند، استفاده شده است. در شرح فعالیت چگونگی استفاده از فیلم‌ها، بازی‌ها، کتاب‌های داستان به‌طور مشخص تعیین شده است. پرسش‌ها و فعالیت‌های کتاب دانش‌آموزان نیز به‌گونه‌ای

نوشته شده که دانش‌آموزان با خواندن آن از قبل بتوانند فعالیت کلاس را حدس بزنند و در کلاس برای اولین بار با آن مضمون مواجه شوند، آموزگار نیز بدون کتاب راهنمای معلم نمی‌تواند فعالیت‌ها را اجرا کند. لذا تهیه هم‌زمان اجزای بسته آموزشی به ویژه کتاب راهنمای معلم برای اجرای برنامه ضروری است.

منابع مورد نیاز اجرای این برنامه به شرح زیر است:

● منابعی که توسط سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی تولید شده است.

■ کتاب معلم (راهنمای تدریس) تفکر و پژوهش

■ کتاب دانش‌آموز

■ لوح فشرده (DVD) فیلم‌های کوتاه

■ لوح فشرده (DVD) راهنمای تدریس

● منابعی که توسط استان، منطقه، مدرسه، معلم تأمین می‌شود.

■ منابع خواندنی (کتاب‌های داستان، کتاب‌های مرجع، روزنامه‌ها و مجلات و ...)

■ منابع دیداری - شنیداری مورد نیاز برنامه (تصاویر، فیلم‌ها، نوارهای شنیداری)

بدیهی است هر کتاب داستان یا فیلمی برای اجرای برنامه درسی تفکر و پژوهش مناسب نیست؛ در فصل سوم کتاب راهنمای معلم معیارهای انتخاب کتاب‌های داستان مناسب معرفی شده است. فیلم‌های آموزشی منتخب نیز در طرح‌های آموزشی هر جلسه در فصل چهارم معرفی شده‌اند که مدارس می‌توانند آنها را از طریق فروشگاه انتشارات مدرسه و نمایندگان آن در استان‌ها، تهیه کنند و در اختیار معلمان قرار دهند. اگر در برخی مدارس امکان نمایش فیلم وجود نداشته باشد، از فعالیت‌های دیگر بخش نیمه تجویزی (انتخابی) به عنوان جایگزین استفاده خواهد شد.

با توجه به پیش‌بینی اجزای بسته آموزشی توسط سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، استفاده از کتاب‌های کار و تمرین تفکر و پژوهش موجود در بازار کتاب، مجاز نیست. استفاده از کتاب‌های داستان و فیلم براساس معیارهایی که در فصل سوم ارائه شده است برای کاربرد در فعالیت‌های بخش غیرتجویزی برنامه مجاز است.

۹-۲- شیوه ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

یک شیوه‌نامه نظام‌مند ارزشیابی، باید مؤلفه‌هایی چون هدف، نقش و جایگاه ارزشیابی، زمان و دوره ارزشیابی، ابزار و روش‌های گردآوری اطلاعات، معیارهای قضاوت، سیستم نمره‌گذاری و بازخورد، و نوع استفاده از نتایج ارزشیابی را روشن سازد. در این برنامه مؤلفه‌های شیوه‌نامه ارزشیابی به شرح زیر تبیین می‌شود.

اهداف ارزشیابی

در برنامه تفکر و پژوهش ارزشیابی با هدف ارائه بازخوردهای مستمر به یادگیرنده و یاددهنده برای شناسایی نقاط ضعف و قوت خود و برنامه، انجام اقدامات جبرانی، تعیین میزان دستیابی به انتظارات عملکردی برنامه و تصمیم‌گیری جهت ارتقای دانش‌آموز به پایه بالاتر انجام می‌گیرد.

ارزشیابی‌کننده

در برنامه تفکر و پژوهش نقش ارزشیاب بر عهده معلم و دانش‌آموزان توأمان است. خودارزیابی در این برنامه جایگاه ویژه‌ای دارد؛ زیرا فراشناخت نسبت به چگونگی یادگیری خود، یکی از مهم‌ترین انتظارات عملکردی برنامه است و بهترین داور در این مورد، خود دانش‌آموز است.

زمان و دوره ارزشیابی

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی این برنامه از نوع ارزشیابی فرایندی است که به صورت مستمر انجام می‌شود. در ارزشیابی مستمر نقش یادگیرنده و ارسای عملکرد خود به منظور شناسایی نقاط ضعف و قوت خود و تلاش برای بهبود عملکرد آینده می‌باشد. نقش معلم در ارزشیابی مستمر شناسایی نقاط ضعف و قوت خود و برنامه و انجام اقدامات جبرانی برای بهبود آموزش از یک سو و تصمیم‌گیری درخصوص ارتقای دانش‌آموز از سوی دیگر است.

در ارزشیابی مستمر اقدامات زیر توسط دانش‌آموز انجام می‌گیرد:

- تکمیل سؤالات فعالیت‌های داخل و خارج از کلاس کتاب دانش‌آموز
- تکمیل برگه‌های خودارزیابی بعد از اجرای هر چند جلسه، با بررسی فعالیت‌های انجام گرفته

در کتاب دانش‌آموز

- تکمیل برگه خودارزیابی کلی در پایان هر نوبت تحصیلی

در ارزشیابی مستمر اقدامات زیر توسط معلم انجام می‌گیرد:

- تکمیل برگه ثبت مشاهدات یا سیاهه رفتار در هر جلسه برای چهار تا پنج دانش آموز، با توجه به دانش آموزان کلاس حداقل دو بار برای یک دانش آموز در هر نیمسال تحصیلی
- بررسی و ارزیابی فعالیت‌های کتاب دانش آموزان، براساس معیارهای کامل، درست و دقیق بودن فعالیت انجام شده، دو بار در هر نیمسال تحصیلی
- بررسی و ارزیابی برگه‌های خودارزیابی دانش آموزان، براساس معیارهای کامل، درست و دقیق بودن فعالیت انجام شده، در پایان هر نیمسال تحصیلی

ابزار و روش‌های ارزشیابی: انتخاب روش‌ها و ابزار متنوع و مناسب ارزشیابی پیشرفت تحصیلی به عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل آموزش و پرورش، در راستای غنی شدن این بخش از فرایند آموزش، نقشی مهم ایفا می‌کند. در گردآوری اطلاعات جهت ارزشیابی پیشرفت تحصیلی این برنامه از دو نوع ابزار استفاده می‌شود.

- ۱- برگه ثبت مشاهدات یا سیاهه رفتار که توسط معلم در هر جلسه برای تعدادی از دانش آموزان تکمیل می‌شود.
- ۲- برگه‌های فعالیت کتاب دانش آموز که نقش پوشه کار دانش آموز را از ابتدا تا انتهای سال تحصیلی ایفا می‌کند.
- دانش آموزان برگه فعالیت‌ها را تکمیل و نتایج ارزیابی از کار خود را در خود ارزیابی در کتاب ثبت می‌کنند.
- فعالیت‌های انجام شده در کتاب دانش آموز، در دوره‌های زمانی پیش‌بینی شده، توسط معلم و دانش آموز بررسی و ارزش‌گذاری می‌شود.
- معلمان نتایج بررسی کتاب دانش آموز را در دفتر ارزشیابی پیشرفت تحصیلی به ثبت می‌رسانند.

نمره‌گذاری

نمره‌گذاری این برنامه تابع نظام کلی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی پایه ششم (توصیفی) است. برای تصمیم‌گیری در مورد تخصیص درجات خیلی خوب، خوب، قابل قبول، و نیاز به آموزش در کارنامه، در هر نیمسال تحصیلی ۵۰ درصد به ارزیابی دانش آموز براساس برگه‌های ثبت مشاهدات و ۵۰ درصد به چگونگی انجام فعالیت‌های کتاب اختصاص می‌یابد.

نکات حائز اهمیت این است که :

- خودارزیابی در تخصیص درجات توصیفی به دانش‌آموز به صورت مستقیم تأثیر ندارد. این امر در نگاه اول ممکن است موجب بی‌اهمیت جلوه نمودن خودارزیابی و نتایج آن تلقی شود. اما با توجه به نقش آن در ارتقای شناخت دانش‌آموز نسبت به خود و بهبود توانایی فراشناخت او خودارزیابی در این برنامه، جایگاه ویژه‌ای می‌یابد.
- در استفاده از برگه‌های خودارزیابی دانش‌آموزان و درجات توصیفی که توسط معلم داده می‌شود ملاک و معیار بررسی، کامل بودن، درست و دقیق انجام دادن فعالیت‌ها و خودارزیابی‌ها است.
- هنگام بررسی برگه‌های خودارزیابی دانش‌آموزان، ممکن است معلم بی‌ببرد که دانش‌آموز توانایی‌های خود را کمتر یا بیشتر از حد واقعی ارزیابی کرده است؛ در این صورت پیشنهاد می‌شود هنگام بررسی خودارزیابی‌ها گفت و گویی مختصر با دانش‌آموز مورد نظر انجام شود. در این گفت‌وگو درباره توانایی‌های واقعی دانش‌آموز با او صحبت و توافق می‌شود.

جدول ۱-۲- ارزشیابی پیشرفت تحصیلی برنامه درسی تفکر و پژوهش در یک نگاه

نوع ارزشیابی	ارزشیاب	ابزار	معیار	زمان انجام
	دانش آموز	برگه‌های فعالیت و خودارزیابی در کتاب دانش‌آموز	کامل و دقیق نوشتن	در طول نیمسال تحصیلی
		برگه خودارزیابی نیمسال	مطابق سیاهه رفتار آخر کتاب	در هر نیمسال تحصیلی
فرایندی	آموزگار	برگه ثبت مشاهدات	مشابه برگه پیشنهادی در کتاب راهنمای معلم	هر جلسه برای تعدادی از دانش‌آموزان
		برگه خودارزیابی کتاب دانش‌آموز	صحت و دقت در انجام خودارزیابی	دو بار در هر نیمسال
		برگه فعالیت کتاب دانش‌آموز	صحت و دقت در انجام فعالیت‌های کتاب	دو بار در هر نیمسال

									سؤال‌های جدید می‌پرسد که پاسخ آن در فعالیت‌هایی که انجام شده نمی‌باشد یا می‌خواهد نظر دیگران را درباره آن بداند.	۱۱
									از بیان نظر، تصمیم‌گیری و عملکرد عجولانه و بدون فکر پرهیز می‌کند.	۱۲
									تحمل شنیدن نظر دیگران را دارد و در صورت لزوم نظر خود را اصلاح می‌کند.	۱۳
									در برخورد با پدیده‌ها و مسائل زود قضاوت نمی‌کند.	۱۴
									به هنگام نقد، قضاوت و ارزشیابی درباره هر موضوعی از معیار مناسب استفاده می‌کند.	۱۵
									قادر به توضیح احساسات و تجربیات، و ارزیابی خود در مواجهه با یک موقعیت یادگیری است.	۱۶
									با بررسی مسئله، راه‌های یافتن پاسخ سؤال را تشخیص می‌دهد.	۱۷
									برای گردآوری اطلاعات برنامه‌ریزی می‌کند.	۱۸
									برای حل مسئله با روش‌های مختلف اطلاعات را گردآوری می‌کند.	۱۹
									از اطلاعات گردآوری شده برای پاسخ به سؤالات استفاده می‌کند.	۲۰

برگه خودارزیابی پس از هر چند درس در کتاب دانش آموز

۱- در درس‌های گذشته تفکر و پژوهش، چه چیزهایی آموختید؟

.....

.....

.....

.....

۲- با توجه به عملکرد خود در فعالیت‌های جلسات گذشته، جدول را کامل کنید.

نیازمند تلاش و آموزش بیشتر	قابل قبول	خوب	خیلی خوب	مقیاس	عملکرد من

۳- با بررسی نوشته‌های خود در صفحات قبلی کتاب، جدول زیر را کامل کنید.

موارد دوست‌داشتنی درباره فعالیت‌ها	نکات منفی درباره نوشته‌های من	نکات مثبت درباره نوشته‌های من
.....
.....

۱- مهم‌ترین عملکردهای مورد انتظار از هر چهار جلسه، در ستون عملکرد این جدول، در کتاب دانش‌آموزان نوشته شده است.

دانشتنی‌های معلّم

در این جدول از روش 'P.M.I' استفاده شده است. این روش یکی از ابزارهای تفکر است. پی.ام.آی یک وسیله کشف و همچنین یک وسیله ارزیابی است. هنگام استفاده از پی.ام.آی به نکات خوب (مثبت)، نکات بد (منفی)، و نکات جالب توجه می‌شود. نکات جالب نه خوب بوده و نه بد، بلکه نکات مورد علاقه است.

سیاهه رفتار خودارزیابی نیمسال اول و دوم سال تحصیلی

با توجه به فعالیت‌هایی که از ابتدای سال تحصیلی تاکنون در درس تفکر و پژوهش انجام دادید. جدول زیر را تکمیل کنید.

نیازمند تلاش و آموزش بیشتر	قابل قبول	خوب	بسیار خوب	مقیاس	
				عملکرد	رتبه
				هنگام مشاهده فیلم، گوش دادن به داستان یا حرف زدن دیگران، با دقت توجه می‌کنم.	۱
				سؤال‌هایی می‌پرسم که پاسخ آن را نمی‌دانم یا می‌خواهم نظر دیگران را نیز درباره آن بدانم.	۲
				به نظر دیگران با تأمل گوش می‌دهم و با پرسش مناسب، دیگران را به توضیح نظرات خود تشویق می‌کنم.	۳
				هنگام گفت‌وگو با دیگران به احساسات آنها توجه می‌کنم. هم احساسات دیگران را درک می‌کنم و هم هنگام مخالفت با احترام صحبت می‌کنم.	۴
				هنگام گفت‌وگو با دیگران فریاد نمی‌زنم، بغض نمی‌کنم، صدایم را بلند نمی‌کنم، ولی در عوض، آرام، واضح و محکم صحبت می‌کنم.	۵
				هنگام گفت‌وگو با دیگران، از مشاجره با آنها و موضع دفاعی گرفتن در برابر آنان، خودداری می‌کنم.	۶

نیازمند تلاش و آموزش بیشتر	قابل قبول	خوب	خیلی خوب	مقیاس	
				عملکرد	رتبه
				برای توضیح افکار و تصمیم‌های خودم از زبان صحیح و دقیق استفاده می‌کنم.	۷
				در گفت‌وگوها سعی می‌کنم نظرم تکراری نباشد و هر بار کامل‌تر شود.	۸
				می‌توانم از نظر و عقیده خود با دلیل دفاع کنم.	۹
				هنگام گفت‌وگوی کلاسی از نظر دوستانم استفاده و به آنها اشاره می‌کنم.	۱۰
				تفاوت‌ها، شباهت‌ها و روابط بین پدیده‌ها، وقایع، یا اجزای آنها را شناسایی و بیان می‌کنم.	۱۱
				با بررسی مشکل و مسئله، راه‌های یافتن پاسخ سؤال را تشخیص می‌دهم.	۱۲
				روش‌های مختلف گردآوری اطلاعات را برای یافتن پاسخ پرسش‌هایم به کار می‌برم.	۱۳
				یک موضوع را همه‌جانبه بررسی می‌کنم و از بیان نظر، تصمیم‌گیری و عملکرد عجولانه و بدون فکر پرهیز می‌کنم.	۱۴
				تحمل شنیدن نظر دیگران را دارم و در صورت لزوم، نظر خود را اصلاح می‌کنم.	۱۵
				در برخورد با پدیده‌ها و مسائل زود قضاوت نمی‌کنم.	۱۶
				هنگام قضاوت در مورد رفتار و نظر خودم و دیگران از معیار مناسب استفاده می‌کنم.	۱۷
				قادر هستم احساسات، تجربیات، و ارزیابی خود از یک موقعیت را برای دیگران توضیح دهم.	۱۸
				فعالیت‌های کتاب را با دقت و برای یادگیری بهتر انجام می‌دهم.	۱۹
				در تکمیل برگه‌های خود ارزیابی با دقت و براساس واقعیت عمل می‌کنم.	۲۰
فراوانی (تعداد) هر ستون					

موارد توصیفی	ردیف
<p>..... مهم‌ترین چیزی را که آموختم این بود که : </p>	۱
<p>..... فعالیت‌های مورد علاقه‌ی من عبارت انداز : </p>	۲
<p>..... من در پیشرفت کرده‌ام.</p>	۳
<p>..... من باید در زمینه‌ی بیشتر کار کنم.</p>	۴
<p>..... به خودم افتخار می‌کنم به دلیل اینکه : </p>	۵
<p>..... وقتی به نوشته‌هایم نگاه می‌کنم، احساس می‌کنم : </p>	۶
<p>نام و نام خانوادگی دانش‌آموز : امضا</p>	

برگه ارزیابی عملکرد و گزارش پژوهش

رتبه	ملاک ارزیابی	امتیاز			
		۱	۲	۳	۴
۱	صفحه روی جلد (شامل عنوان پژوهش، نام پژوهشگران، نام آموزگار، نام مدرسه، سال انجام پژوهش) و صفحه بسم الله الرحمن الرحيم دارد.				
۲	فهرست مطالب دقیق و کامل نوشته شده است.				
۳	عنوان یا پرسش پژوهش، شیوه و ابزارگردآوری اطلاعات واضح و روشن نوشته شده است.				
۴	نتایج پژوهش/ پاسخ پرسش پژوهش واضح و روشن بیان شده است.				
۵	خلاصه گزارش مناسب تهیه شده است.				
۶	اعضای گروه خود را برای ارائه گزارش شفاهی در کلاس آماده کرده اند.				
۷	اعضای گروه جهت آماده شدن برای ارائه گزارش شفاهی تمرین و به هم کمک کرده اند.				
۸	اعضای گروه آمادگی توضیح درباره نکات مبهم، پاسخ به پرسشها و پذیرش پیشنهادها را دارند.				
۹	در طول انجام پژوهش برای رفع اشکال و دریافت راهنمایی، مراجعه مستمر داشته اند.				
۱۰	در تنظیم و ارائه گزارش از آموخته های خود در درس فناوری، فارسی، ریاضی و هنر استفاده کرده اند.				
جمع امتیازها					
توصیف عملکرد :					

۱۰-۲- برنامه آموزشی

ساختار آموزش در برنامه درسی تفکر و پژوهش بر مبنای جلسه فعالیت است. بیشتر فعالیت‌ها در یک جلسه و برخی در دو جلسه اجرا می‌شود. تعداد ۲۸ جلسه فعالیت برای طول سال تحصیلی پیش‌بینی شده است. در طراحی کتاب تفکر و پژوهش سه بخش تجویزی (الزامی)، نیمه‌تجویزی (انتخابی)، و غیرتجویزی (اختیاری) در نظر گرفته شده است. منظور از بخش تجویزی یا الزامی برنامه، درس‌هایی است که اجرای آن برای تمام کلاس‌ها الزامی است و تعداد آن ۱۵ درس است، این ۱۵ درس در ۱۸ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای اجرا می‌شود. بخش دوم شامل درس‌های نیمه‌تجویزی یا انتخابی است که شامل ۱۱ عنوان درس است. معلم می‌تواند از بین ۱۱ عنوان درس پیشنهادی چهار درس، در هر فصل یک درس از دروس انتخابی، را متناسب با نیاز کلاس و دانش‌آموزان انتخاب کند و به اجرا درآورد. اجرای این چهار درس، به تشخیص معلم، می‌تواند در بین فعالیت‌های تجویزی یا پس از آن یعنی در هر زمان از سال تحصیلی انجام گیرد. بخش سوم شامل سه جلسه غیرتجویزی یا اختیاری است که در آن معلم، متناسب با نیازهای کلاس به طراحی فعالیت می‌پردازد. در صورتی که طراحی فعالیت در مدرسه امکان نداشته باشد سه جلسه غیرتجویزی نیز با استفاده از درس‌های باقیمانده از بخش نیمه‌تجویزی انجام خواهد گرفت.

زمان در اختیار برنامه تفکر و پژوهش به طور معمول حدود ۲۸ جلسه در طول سال تحصیلی

است؛

- اجرای ۱۸ جلسه کاملاً مطابق با درس‌های تجویزی (الزامی)
- اجرای ۴ جلسه با انتخاب از بین ۱۱ درس پیشنهادی نیمه‌تجویزی (انتخابی)
- اجرای ۳ جلسه غیرتجویزی براساس فعالیت‌های طراحی شده توسط معلم و دانش‌آموزان (اختیاری)
- اجرای ۳ جلسه باقیمانده برای ارزشیابی براساس بررسی فعالیت‌های انجام شده در کتاب دانش‌آموز در پایان فصل‌های اول، سوم و چهارم. جلسه ارزشیابی فصل دوم همان جلسه ارائه گزارش پژوهش است.
- اختصاص ۲۸ جلسه بدون احتساب تعطیلی‌های پیش‌بینی نشده بر اثر ریزش برف، آلودگی هوا، ریزگردها و ... است. در صورت کاهش تعداد جلسات، از فعالیت‌های بخش نیمه‌تجویزی و غیرتجویزی کاسته می‌شود.

۱۱-۲- ارتباط برنامه درسی تفکر و پژوهش و سایر دروس پایه

شاید مانند بسیاری از افراد این سؤال برای شما نیز مطرح شود که آیا حوزه‌های یادگیری و دروس دیگر به پرورش تفکر نمی‌پردازند؟ ارتباط این درس با دروس دیگر چگونه است؟ پاسخ شما این است که همه حوزه‌های یادگیری و دروس به پرورش مهارت‌های تفکر می‌پردازند. در کتاب‌های درسی پایه‌های مختلف دوره ابتدایی پرسش‌ها و فعالیت‌هایی را می‌توان یافت که به پرورش مهارت‌هایی چون طبقه‌بندی، ردیف کردن، الگویابی، الگوسازی، پیش‌بینی، فرضیه‌سازی، قیاس، و غیره پرداخته‌اند؛ همه اینها مهارت‌های تفکر هستند؛ اما معنای تفکر و تعقل در برنامه درسی ملی فراتر از مهارت‌های تفکر است. این برنامه به دنبال پرورش صلاحیت‌های پایه روش و منش تفکر بر اساس نقشه‌ای نظام‌مند و منسجم است و پیش‌بینی این برنامه درسی نیز به همین منظور بوده است. از سوی دیگر برنامه‌ای که برای ساعت تفکر و پژوهش پایه ششم پیش‌بینی شده، خاص این ساعت نیست، بلکه رویکرد و روش این برنامه را در هر درس و ساعتی می‌توان به کار گرفت. مضامین فعالیت‌ها به گونه‌ای انتخاب شده‌اند که نشان دهند در موضوعات درسی دیگر چگونه می‌توان این رویکرد و روش را به کار گرفت. لذا پرورش تفکر و تعقل در نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران پیگیری می‌شود؛ بخشی از مهارت‌ها و صلاحیت‌های تفکر از پایه اول ابتدایی با دروس دیگر تلفیق می‌شوند و بخش دیگر که صلاحیت‌های سطح بالاتری را هدف قرار داده‌اند در ساعت مستقلی پیگیری خواهند شد.

۱۲-۲- اجرای برنامه درسی تفکر و پژوهش در کلاس‌های چند پایه

برای اجرای برنامه درسی تفکر و پژوهش در کلاس‌های چند پایه با تعداد محدود دانش‌آموزان پایه ششم می‌توان از روش گروه‌بندی دانش‌آموزان پایه‌های نزدیک و متجانس استفاده کرد. در این روش از دانش‌آموزان پایه پنجم در کنار دانش‌آموزان پایه ششم برای ایجاد حلقه‌های کندو کاو استفاده می‌شود. فعالیت‌های یاددهی - یادگیری تجویزی و نیمه تجویزی به دو بخش تقسیم و سازماندهی می‌شوند، به طوری که حدود ۱۰ درس از درس‌های تعیین شده به صورت مستقل در ساعت خاصی ارائه می‌شود و مابقی فعالیت‌ها به صورت تلفیق با سایر دروس پایه ششم که قابلیت انطباق با درس تفکر و پژوهش را دارند، ارائه می‌شوند. برای اجرای این روش هر دو هفته یک بار دانش‌آموزان پایه پنجم و ششم در یک جلسه مستقیماً با معلم کار می‌کنند و برای سایر دانش‌آموزان دروسی از قبیل: نقاشی، گزارش‌نویسی، انشا، تمرین ریاضی، جمله‌نویسی، مطالعه مستقل و... که نیاز کمتری

به نظارت مستقیم آموزگار دارند، منظور می‌شود. بدیهی است برای دانش‌آموزانی که سال تحصیلی آینده وارد پایه ششم خواهند شد، چون تعدادی از فعالیت‌ها را در سال قبل انجام داده‌اند، حدود ۱۰ درس باقیمانده، یا تعدادی فعالیت‌های غیرتجویزی طراحی شده با رویکرد برنامه‌درسی تفکر و پژوهش، و فعالیت‌های تلفیق شده با سایر دروس پایه ششم اجرا خواهد شد.